

Coriolan Petranu, (*Professeur d'histoire de l'art à l'Université de Cluj*), *Influence de l'art populaire des Roumains sur les autres peuples de Roumanie et sur les peuples voisins. Bucarest 1936 (Extrait de la revue de Transylvanie, tome II N° 3). Σελίδες 46.*

Διὰ τῆς μελέτης του ταύτης ὁ κ. Πετράνου προσπαθεῖ ν' ἀποδείξῃ περιεκτικώτατα τὴν ἐπίδρασιν τὴν ὁποίαν ἐξήσκησεν ἡ ρουμανικὴ θρησκευτικὴ τέχνη καὶ κυρίως ἡ λαϊκὴ ρουμανικὴ τέχνη — ἀρχιτεκτονικὴ, ἐφαρμοσμέναι τέχναι, τραγούδι, μουσικὴ, χορός, — ἐπὶ ὅλων τῶν γειτονικῶν χωρῶν τῆς Ρουμανίας καὶ ἰδιαίτερός ἐπὶ τῶν Οὐγγρων καὶ Σαξῶνων τῆς Τρανσυλβανίας τόσον κατὰ τὸν παρελθόντα καὶ παρόντα αἰῶνα, ὅσον καὶ ἀπὸ παλαιωτάτων χρόνων.

Ἀναρμόδιοι βεβαίως εἴμεθα νὰ ὀμιλήσωμεν διὰ τὰς ἐπιδράσεις τῆς ρουμανικῆς τέχνης ἐπὶ τῶν ἄλλων γειτονικῶν χωρῶν τῆς, καὶ μάλιστα τῶν βορείων, τὰς ὁποίας ὁ κ. Πετράνου εἰς τὴν ἐμβριθεὶ ταύτην μελέτην του, φαίνεται νὰ ἀποδεικνύῃ. Ἀλλὰ διὰ νὰ ὑποστηρῆξη σταθερώτερα τὰς ἐπιδράσεις αὐτὰς τῆς Ρουμανικῆς τέχνης λαμβάνει καὶ ὡς ἐπιχειρήμα τὴν δύναμιν τῆς ἐξαπλώσεώς των καὶ εἰς τοὺς μεσημβρινούς τῆς γείτονας, προβάλλων διάφορα παραδείγματα ἐπιδράσεων τῆς ρουμανικῆς τέχνης ἐπ' αὐτῶν. Σχετικῶς μὲ τὴν Ἑλλάδα ὁ κ. Πετράνου δίδει πληροφορίας ἐν εἴδει πορισμάτων, ἅτινα ἐμφανίζουσι τὴν ἑλληνικὴν τέχνην εἰς τινα σημεῖα κατωτέραν τῆς ρουμανικῆς καὶ εἰς ἄλλα ἐπηρεασθεῖσαν ἐξ αὐτῆς, τὰς παρατηρήσεις του δὲ αὐτὰς στηρίζει ἐπὶ συγγραμμάτων σοφῶν μὲν βαλκανολόγων — Weigand, Cvijić — ἀλλ' οὔτινες πιστεύουσι κατ' ἀρχὴν εἰς μίαν ἀρουμανικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν Σλαύων εἰς τοὺς ὁποίους συμπεριλαμβάνουσι καὶ τοὺς Ἑλληνας, δίδουσι δὲ ὅσον ἀφορᾷ τὴν Ἑλλάδα πληροφορίας μᾶλλον ἐντυπωσιακὰς καὶ ἀρκετὰ προχείρους, αἵτινες ἀπέχουσι πολὺ ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν πραγματικότητα καὶ οὐδὲ κατὰ προσέγγισιν εἶναι πορίσματα τῆς πολυσχιδοῦς καὶ πολυμόρφου ἑλληνικῆς τέχνης.

Ἄρκεται μελέται ἔχουσι ἐκδοθῆ ταῦτε τελευταῖα ἔτη, αἵτινες χαρακτηρίζουσι ἐπαρκῶς τὰς μορφὰς καὶ τὸν πλοῦτον τῆς ἐκφράσεως τῆς ἑλληνικῆς λαϊκῆς τέχνης ἀλλὰ δυστυχῶς καὶ αὐταὶ παραμένουσι ἄγνωστοι ὡς μόλις ἐξαπλωθεῖσαι πέραν τῶν ἑλληνικῶν ὁρίων. Οὕτως ὁ κ. Πετράνου φαίνεται ὅτι ἀναγκάζεται νὰ βασισθῆ καὶ ἐπὶ ἄλλων προχείρων γενικῶν παρατηρήσεων, διεσπαρμένων ἐδῶ καὶ ἐκεῖ εἰς μελέτας ἢ εἰς ἄρθρα, αἵτινες πιστεύομεν ὅτι ἄλλοτε μὲν ἔχουσι δοθῆ ἀπὸ ξένους ἀξιολόγους συγγραφεῖς ἐντελῶς χρονολογικῶς καὶ ἄλλοτε οὐχὶ τοσοῦτον ἀντικειμενικῶς, εἴτε πρὸς ὑποστήριξιν μιᾶς ὀρισμένης ἀπόψεώς των, εἴτε διότι ἐλάχιστα ἐγνώρισαν ἢ συνέκρινον τὴν ἑλληνικὴν τέχνην ἢ καὶ τὴν ἐξήτασαν μόνον εἰς τοὺς ὀλίγους ἐκείνους τομεῖς, εἰς τοὺς ὁποίους ἡ σλαυικὴ ἐπίδρασις, ἀνάμειξις ἢ διασταύρωσις ὀφείλουσι νὰ μελετηθῶσι κάποτε ἐπιστημονικώτατα.

Ὁ κ. Πετράνου ἐπαινῶν τὰς οἰκίας τῶν Ἀρουμάνων καὶ συγκρίνων ταύτας πρὸς τὰς τῶν Βουλγάρων, Ἑλλήνων καὶ Ἀλβανῶν, λέγει, ὅτι αἱ τελευταῖαι αὐταὶ δὲν ἔχουν οὔτε τὴν στερεότητα, οὔτε τὴν ἄνεσιν (comfort) τῶν ἀρουμανικῶν οἰκιῶν. Ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὸν πλοῦτον τῆς ἐπιπλώσεως ἡ ἀρουμανικὴ εἶναι ἀσυγκρίτως πλουσιωτέρα ὅλων τῶν ἄνω ἀναφερομένων. Τὰς γνώμας δὲ αὐτὰς στηρίζει ἐπὶ τῶν Cvijić καὶ Weigand, οἵτινες καὶ τὰς ἐκθέτουν εἰς τὰ συγγράμματά των πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ἀπόψεώς των περὶ ἀρουμανικῶν ἐπιδράσεων ἐπὶ τῶν Σλαύων, δὲν ἀναφέρουν ὅμως ἐπακριβῶς εἰς ποίας ἑλληνικὰς κατοικίας ὑπάρχει ἡ ἀρουμανικὴ αὐτὴ ἐπίδρασις καθὼς ἐπὶ ποίων ὑποδειγμάτων βασιζονται, ὥστε νὰ παρουσιάζουν τὰς ἑλληνικὰς οἰκίας κατωτέρας τῶν ἀρουμανικῶν.

Ὁ ἀντιπροσωπευτικὸς τύπος τῶν ἑλληνικῶν οἰκιῶν, τόσον ὁ βόρειος ὅσον καὶ ὁ νότιος, κρατεῖ αὐστηρῶς τὴν ἀρχαίαν καὶ βυζαντινὴν παράδοσιν, ἑλληνικώτατα παλαιὰ στοιχεῖα μὴ ἐνέχοντα ἀπολύτως καμμίαν ἀρουμανικὴν ἐπίδρασιν καθ' ὅλας αὐτῶν τὰς λεπτομερείας. Ἡ οἰκοδομικὴ τῶν οἰκιῶν τοῦ βορείου τύπου — τ' ἀρχοντόσπιτα καὶ πυργόσπιτα — δύναται νὰ θεωρηθῇ ὑποδειγματικῆς στερεότητος μὲ τοίχους ἔχοντας πολλάκις καὶ πάχος ἑνὸς μέτρου. Ἡ δὲ ἄνεσις των ἀπαράμιλλος, ὡς ἐκ τῶν τριῶν καὶ τεσσάρων ὀρόφων ἐξ εὐρυχωρῶν δωματίων ἐξυπηρετούτων ὅλας τὰς συνθέτους ἀπαιτήσεις τῆς εὐμαρείας. Ὁ πλοῦτος τῆς ἐσωτερικῆς των διαρρυθμίσεως καὶ διακοσμῆσεως ὁ ἀποτελούμενος ὀλόκληρος ἐκ ποικιλωτάτων καὶ ἀριστοτεχνικῶν ξυλογλύπτων ἐπενδύσεων καταλαμβανουσῶν ὅλους τοὺς τοίχους τῶν περισσοτέρων δωματίων καὶ αὐτὴν τὴν ὀροφήν, καθὼς καὶ ἐκ διαφόρων καλλιτεχνικῶν τοιχογραφιῶν, ἐγχρώμων υἰαλίνων διακοσμητικῶν παραθύρων (vitraux) κτλ. δύναται νὰ παραβληθῇ εἰς τὰ μνημεῖα αὐτὰ τῆς τέχνης τὰ εὐρισκόμενα εἰς ὅλην περίπου τὴν βόρειον Ἑλλάδα καὶ εἰς μερικὰς νήσους, πρὸς τὰ τελειότερα ὑποδείγματα ἄλλων χωρῶν,

Ἄξιοσημείωτον ἐπίσης εἶναι ὅτι ὁ κ. Πετράνου, διὰ ν' ἀποδείξῃ τὴν δύναμιν τῆς ἐξαπλώσεως καὶ τῶν γεωμετρικῶν ρουμανικῶν μοτίβων εἰς τὰς βορείους πρὸς τὴν Ρουμανίαν γειτονικὰς χώρας, ἀναφέρει ὅτι ὁ ρουμανικὸς αὐτὸς γεωμετρικὸς διάκοσμος, εἰσβαλὼν καὶ εἰς τὴν Μακεδονίαν «ἑλληνοποιήθη εἰς αὐτὴν καὶ εἰς τὰ Ἰωάννινα». Πρὸς ὑποστήριξιν δὲ τούτου παρέμπει εἰς ἓν ἑλληνικὸν λεύκωμα ἐκδοθὲν πρὸ ὀλίγων ἐτῶν, τὸ ὁποῖον πόρρω ἀπέχει ἀπὸ τοῦ νὰ ἔχη καὶ τὴν ἐλαχίστην ἀπαιτήσιν ἐπιστημονικὴν ἢ ἀποδεικτικὴν (documenté). Τὸ λεύκωμα τοῦτο ἐξεδόθη μὲ σκοπὸν ἀποκλειστικὸν νὰ χρησιμεύσῃ ὡς εἰκονογραφημένος κατάλογος τῶν ἑλληνικῶν χειροτεχνημάτων τῶν παραγομένων σήμερον εἰς τὰ ἑλληνικὰ ἐργαστήρια¹ τῶν διαφόρων μερῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ νὰ ἐπιτύχῃ διὰ τῆς εἰκονογραφῆσεως τῶν

¹ Greek arts and Crafts Ltd, Sample-Book Athènes.

συγχρόνων ἑλληνικῶν κατασκευασμάτων τὴν γνωριμίαν καὶ κατανάλωσιν αὐτῶν καὶ εἰς τὸ ἔξωτερικόν. Οὕτως εἰς τὰς σελ. 97-100 τοῦ καταλόγου τούτου, ἀναπαριστάνονται σύγχρονα ὑφαντὰ κατασκευαζόμενα ἐν Θεσσαλονίκῃ ὑπὸ τοῦ ὑφαντηρίου τῆς κ. Κ. Νικολαΐδου, καθὼς καὶ εἰς τὴν σελ. 76, ὑφαντὰ τοῦ Ἐθνικοῦ Οἰκοτροφείου Ἰωαννίνων, εἰς τὰ ὁποῖα καὶ παραπέμπει ὁ κ. Πετράνου πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἐπιδράσεως τῶν γεωμετρικῶν ρουμανικῶν μοτίβων εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ εἰς τὰ Ἰωάννινα.

Ἄλλὰ καὶ τῶν δύο αὐτῶν ἐργαστηρίων τὰ προϊόντα δὲν ἔχουσι σχέδια, οὔτε Μακεδονικὰ οὔτε Γιαννιώτικα, ὅπως ἀναγράφεται εἰς τὰς τελευταίας σελίδας τοῦ δειγματολογίου πλησίον τῶν ἐμπορικῶν αὐτῶν τιμῶν τὰς ὁποίας ἀναμφιβόλως δὲν θὰ ἐφυλλομέτησεν ὁ κ. Πετράνου. Ἀπλούστατα κατασκευάζονται τὰ μὲν εἰς ἐργαστήριον εὐρισκόμενον εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, τὰ δὲ εἰς τὰ Ἰωάννινα. Καὶ τὰ μὲν τοῦ ἐργαστηρίου Θεσσαλονίκης ἔχουν μοτίβα καὶ τεχνοτροπίαν μικρασιατικὴν, ἀποκλειστικῶς προερχομένην ἐκ Προύσης, ἀναγόμενα εἰς τὰ αὐθεντικὰ ὑποδείγματα τῆς Προύσης ἐφημέροσθησαν δ' ἐν Θεσσαλονίκῃ ἀπὸ τὴν ἐκ Προύσης πρόσφυγα Κ. Νικολαΐδου ἐγκατασταθεῖσαν μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Μ. Ἀσίας ἐν Θεσσαλονίκῃ, συνεχίσασαν δὲ ὡς βιοποριστικὸν ἐπάγγελμα τὴν ὑφαντικὴν παράδοσιν τῆς πατρίδος τῆς καὶ οὐδόλως ἀναμίξασαν τὰ διακοσμητικὰ σχέδια αὐτῆς πρὸς πᾶν ἄλλο μακεδονικόν. Τὰ δὲ τοῦ Οἰκοτροφείου Ἰωαννίνων ἔχουν σχέδια διαφόρων προελεύσεων διαμορφωθέντα καὶ ἀναδημιουργηθέντα ἀναλόγως τῆς καλαισθησίας τῶν μαθητριῶν τοῦ Οἰκοτροφείου μὲ ἀποκλειστικὸν ἐπίσης σκοπὸν τὴν πώλησιν, πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ὁποίας καὶ συμμορφώνονται.

Ὅστε καὶ ἐπὶ τῶν δύο αὐτῶν παραδειγμάτων δὲν δύναται οὐδὲ κατὰ προσέγγισιν νὰ ὑποστηριχθῇ ἡ ἑξάπλωσις τῶν ἀρουμανικῶν στοιχείων ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς τέχνης ὡς ἀσχέτων παντελῶς πρὸς τὰς ἐπιτοπίους ἑλληνικὰς ἐκφράσεις.

Ἡ ἐπίδρασις τῆς ἀρουμανικῆς τέχνης, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ κ. Πετράνου ἀποδίδει ἐνέργειαν ἀπὸ παλαιωτάτων χρόνων καὶ εὐρυτάτην ἑξάπλωσιν, εἶναι ἐντελῶς ἀνεξερευνήτος ὅσον ἀφορᾷ τοὺς μεσημβρινοὺς γείτονάς τῆς καὶ κατ' ἔξοχὴν τοὺς Ἕλληνας. Αἱ τυχόν ὑφιστάμεναι ἐπιδράσεις τῆς ἀρουμανικῆς τέχνης ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς θὰ καθορισθοῦν μόνον ἐκ μιᾶς λεπτομεροῦς συνθετικῆς κριτικῆς ἐργασίας, ἣτις καὶ θὰ μελετήσῃ ὅλους τοὺς ἱστορικούς, πνευματικούς, κοινωνικούς, βιολογικούς κτλ. δημιουργικούς παράγοντας τῶν δύο λαῶν. Θὰ ἑξακριβώσῃ τὸν βαθμὸν τῶν ἀναμεταξύ των ἐπιδράσεων, τῶν ἀλληλεπιδράσεων, τῶν ἀναμίξεων καὶ διασταυρώσεων καὶ θὰ ἐμφανίσῃ εἰς τὰς δημιουργικὰς τῶν ἐνεργείας τὸν βαθμὸν τῆς συγγενείας των.

Μία τοιαύτη κριτικὴ ἐργασία ὀφείλει ὅμως νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψιν τῆς ὅτι ὁ ἀρχαῖος ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ἐξήσκησε σοβαρὰν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν λεγομένων σήμερον βαλκανικῶν χωρῶν, ὅτι ἡ Ρώμη ὡς διάδοχος τοῦ ἑλληνικοῦ

πολιτισμοῦ ἐκράτησεν τὴν συνοχὴν, καὶ τὸ Βυζάντιον κυρίως τὰς ἤνωσεν πνευματικῶς καὶ θρησκευτικῶς καὶ συνέτεινε τὰ μέγιστα διὰ τῆς ἀκτινοβολίας τῆς τέχνης του εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῶν τεχνῶν των.

Καὶ ἀφοῦ ἡ ἀνατολικὴ — τουρκικὴ κατὰκτησις ἐδημιούργησεν μίαν ὁμοιογένειαν, εἶναι φυσικὸν τὰ βαλκανικὰ κράτη νὰ παρουσιάξουν δι' ὅλους τοὺς ἀνωτέρω λόγους δεσμούς καὶ συγγενείας εἰς τὴν τέχνην των τοιαύτας, ὥστε καὶ αὐτὰ τὰ μικρασιατικὰ θέματα νὰ δύνανται νὰ ἐκληφθοῦν ὡς ἐπιδράσεις ἀρουμανικαί, ἐνῶ θὰ ἔπρεπε νὰ συμβῆ τὸ ἀντίθετον, νὰ χρησιμεύσουν δηλαδὴ αὐτὰ ὡς πειστήριον τοῦ ὅτι ἡ ἑλληνο-ἀνατολικὴ τέχνη ἔχει ἐπηρεάσει καὶ τὴν σλαυικὴν καὶ συνεπῶς τὴν ἀρουμανικὴν.

Ἄλλὰ καὶ γενικωτέρα ἀντικειμενικὴ ἐξέτασις τῆς βαλκανικῆς τέχνης θὰ ἠδύνατο νὰ φανερώσῃ ὅχι μόνον τὴν ἱστορικὴν συνέχειαν, καὶ τοὺς βαθμοὺς τοὺς ἀκριβεῖς τῶν ἐπιδράσεων μεταξὺ τῶν βαλκανικῶν λαῶν, ἀλλὰ καὶ τὴν συμπτωματικὴν αὐτόματον γένεσιν καὶ παράλληλον δημιουργίαν τῶν διαφόρων θεμάτων τῆς λαϊκῆς τέχνης.

Οὔτως, ὡς προείπομεν, μόνον σοβαρὰ συγκριτικὴ μελέτη τῆς τέχνης ὄλων τῶν βαλκανικῶν χωρῶν θὰ δυνηθῆ κάποτε νὰ ἐμφανίσῃ βασιμῶς τόσον τὴν ἀληθῆ καταγωγὴν τῶν διαφορῶν λαϊκῶν δημιουργημάτων τῶν βαλκανικῶν χωρῶν, ὅσον καὶ τὰς ἀναμεταξύ των ὁμοιότητας, τοὺς συνδέσμους αὐτῶν καὶ τὰς ἐνδεχομένας ἐπιδράσεις καὶ ἀλληλεπιδράσεις, αἵτινες ὅμως δὲν ἠμπόδισαν ἕκαστον λαὸν ν' ἀναπτύξῃ ἰδιαίτερα γνωρίσματα εἰς τὴν τέχνην του. Ἐκ μιᾶς τοιαύτης μελέτης, ἣτις δυστυχῶς δὲν ἐγίνε εἰς τὴν Ἑλλάδα, οὐχὶ ὡς διατείνεται ὁ κ. Πετράνου διὰ τινος χώρας ἐκ φόβου πρὸς τ' ἀποτελέσματα, ἀλλ' ἐκ διαφορῶν ἄλλων ἀνεξαρτήτων τοῦ σημείου τούτου λόγων, ἡ Ἑλλάς εἴμεθα βεβαιότατοι ὅτι δὲν θὰ εἶναι ἐκείνη ἣτις θὰ ὑστερήσῃ τῶν ἄλλων βαλκανικῶν λαῶν.

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΧΑΤΖΗΜΙΧΑΛΗ